

«8D01101 – Педагогика және психология» білім беру бағдарламасы бойынша философия докторы (PhD) дәрежесін алу үшін ұсынылған Мухаметкаиров Арсланбек Ерболатовичтің «Жоғары сынып оқушыларының икемді дағдыларын (soft skills) дамытудың психологиялық-педагогикалық шарттары» тақырыбындағы диссертациялық жұмысына ресми рецензент Мурзалинова Алма Жақимовнаның жазбаша пікірі

р /н №	Өлшемшарттар	Өлшемшарттарға сәйкестігі (жауап нұсқаларының бірін сызу)	Ресми рецензенттің ұстанымына негіздеме (ескертуді курсивпен көрсету)
1.	Диссертация тақырыбының (бекіту күніне) ғылымның даму бағыттарына және/немесе мемлекеттік бағдарламаларға сәйкес болуы	1.1 Ғылымды дамытудың басым бағыттарына және /немесе мемлекеттік бағдарламаларға сәйкестігі: 1) диссертация мемлекет бюджетінен қаржыландырылатын жобаның немесе нысаналы бағдарламаның аясында орындалған (жобаның немесе бағдарламаның атауы мен нөмірін көрсету); 2) диссертация басқа мемлекеттік бағдарлама аясында орындалған (бағдарламаның атауын көрсету); 3) диссертация Қазақстан Республикасының Үкіметі жанындағы Жоғары ғылыми-техникалық комиссия бекіткен ғылым дамуының басым бағытына сәйкес (бағытын көрсету) келеді.	Диссертация тақырыбы 2024–2026 жылдарға арналған Қазақстан Республикасы Үкіметі жанындағы Жоғары ғылыми-техникалық комиссия бекіткен ғылымды дамытудың 7-басым бағыты – «Елдің зияткерлік әлеуеті» бағытына сәйкес келеді
2.	Ғылым үшін маңыздылығы	Жұмыс ғылымға елеулі үлесін қосады /қоспайды, ал оның маңыздылығы анықталған /анықталмаған.	Жұмыс ғылымға елеулі үлес қосады, себебі: 1) икемді дағдының (soft skills) ғылыми және қолданбалы маңызы нақтыланып, олардың білім беру үдерісінде дамуының ерекшеліктері жүйелендірілген (1.2 т.); 2) икемді дағдыларды (soft skills) дамыту үшін «жоғары сынып жасы» кезеңінің сензитивтілігі негізделген.

			<p>Бұл кезең жоғары сынып білім алушыларының тұлғалық өзін-өзі айқындау, өзін-өзі реттеу және өзін-өзі бақылау қажеттіліктерімен үйлеседі, сондай-ақ олардың оқу жетістіктеріне ықпал етеді (1.3 т.);</p> <p>3) 9–11 сынып білім алушыларының икемді дағдыларын (soft skills) дамытуға арналған психологиялық-педагогикалық шарттардың тұтас жүйесіне негізделген ғылыми тұрғыдан негізделген және апробациядан өткен модель ұсынылған (2.2 және 2.3 тт.).</p> <p>Жұмыс «жоғары сынып білім алушыларының қажеттіліктері мен мотивтері – икемді дағдылар (soft skills) – soft skills икемді дағдыларын дамыту шарттарының кешені – дамытуға арналған педагогикалық құралдар мен механизмдер» арасындағы тұжырымдамалық байланыстардың әзірленуімен сипатталады. Бұл зерттелетін пәндік-нысандық саланың мәнін терең ашу тұрғысынан зерттеудің теориялық функцияларының өзекті түрде жүзеге асырылғанын және жұмыстың жоғары сапада орындалғанын көрсетеді</p>
3.	Өзі жазу принципі	<p>Өзі жазу деңгейі:</p> <ol style="list-style-type: none"> 1) жоғары; 2) орташа; 3) төмен; 4) өзі жазбаған. 	<p>Жұмыстың жоғары деңгейдегі дербестігі төмендегілермен байланыстырылады:</p> <ol style="list-style-type: none"> 1) жоғары сынып оқушыларының психикалық, интеллектуалдық және әлеуметтік дамуымен өзара байланыста қарастырылған коммуникация, сыни ойлау, мақсат қоя білу, эмоционалды интеллект, тайм-менеджмент және мотивация сияқты икемді дағдылар (soft skills) көрсеткіштерінің негізделуімен (1.3 т.); 2) зерттеу дизайнының жан-жақты ойластырылып ұйымдастырылуымен және оның компоненттерінің логикалық тұрғыдан өзара үйлесімді құрылуымен; 3) бес міндеттен тұратын кешеннің нақтыланып, олардың теориялық,

			эмпирикалық және математикалық-статистикалық зерттеу әдістері арқылы бірізді жүзеге асырылуымен; 4) ғылыми тұрғыдан негізделген нәтижелердің алынуымен
4.	Ішкі бірлік принципі	4.1 Диссертация өзектілігінің негіздемесі: 1) негізделген; 2) ішінара негізделген; 3) негізделмеген.	Диссертациялық жұмыстың өзектілігі мектеп түлектерінің метатанымы мен метакогнитивтік дамуына қатысты заманауи сын-қатерлермен, қажеттіліктер мен үміттерінен, икемді дағдыларын (soft skills) дамыту теориясы мен тәжірибесіндегі олқылықтармен, зерттелін отырған әлеуеттің жоғары сынып оқушыларының тұлғалық және кәсіби өзін-өзі айқындауы мен өзін-өзі жүзеге асыруындағы даму перспективаларымен, сондай-ақ мемлекеттік білім беру саясатының басым бағыттарымен негізделген
		4.2 Диссертация мазмұны диссертация тақырыбын айқындайды: 1) айқындайды; 2) ішінара айқындайды; 3) айқындамайды.	Диссертация мазмұны тақырыпты толық көлемде ашады және тиісті теориялық негіздерді (1-бөлім), зерттелетін дамудың психологиялық-педагогикалық тәсілдері мен шарттарын (2-бөлім), эксперименттік апробация материалдары мен нәтижелерін, сондай-ақ тақырып бойынша ұсынымдарды (3-бөлім) қамтиды. Зерттеу тақырыбының өзі ғылыми-теориялық және ғылыми-қолданбалы ауқымдылығымен сипатталады, сондай-ақ зерттеу нәтижелілігінің жоғары әлеуетін қамтиды
		4.3. Мақсаты мен міндеттері диссертация тақырыбына сәйкес келеді: 1) сәйкес келеді; 2) ішінара сәйкес келеді; 3) сәйкес келмейді.	Мәселені тұжырымдамалық тұрғыдан айқындайтын өзара конструктивті үйлестірілген мақсат пен 5 міндет диссертация тақырыбына толық сәйкес келеді. Тақырып нақты, мазмұнды түрде тұжырымдалған және зерттеу нәтижелілігінің әлеуетін айқын көрсетеді
		4.4. Диссертацияның барлық бөлімдері мен ережелері логикалық байланысқан: 1) толық байланысқан; 2) ішінара байланысқан;	Үш бөлімнен (әрқайсысы 3 бөлімнен тұрады) құралған диссертация құрылымы мен оның қағидалары зерттеудің ішкі органикалық бірлігі, логикасы мен топологиясы, зерттеу мәтінінің

		3) байланыс жоқ.	құрылымындағы жүйелі үйлесімділік, сондай-ақ негізге алынған және жүзеге асырылған негізгі идеялар негізінде өзара толық байланысқан
		4.5 Автор ұсынған жаңа шешімдер (қағидаттар, әдістер) дәлелденіп, бұрыннан белгілі шешімдермен салыстырылып бағаланған: 1) сыни талдау бар; 2) талдау ішінара жүргізілген; 3) талдау өз пікіріне емес, басқа авторлардың сілтемелеріне негізделген; 4) талдау жоқ.	Автор жоғары сынып оқушыларының білім беру үдерісінде икемді дағдыларын (soft skills) дамытуға арналған шешім ұсынған. Бұл шешім айқындалған психологиялық-педагогикалық шарттар мен ұйымдастырушылық-мазмұндық дамыту тәсілдерін ескере отырып, әзірленген оқу-әдістемелік сүйемелдеу арқылы жүзеге асырылады: 1) педагогтерді зерттелетін үдерістерге кешенді даярлау үшін; 2) 10-сынып білім алушыларына арналған («Soft skills шеберханасы» бағдарламасы, отбасында орындауға арналған өзіндік тапсырмалар бағдарламасы, ата-аналарды тарта отырып педагог-психолог ұйымдастыратын іс-шаралар). Ұсынылған шешім сыни талдау мен авторлық зерттеушілік-интерпретациялық ұстанымның үйлесуі негізінде белгілі шешімдермен салыстыру арқылы дәйектелген және бағаланған, сондай-ақ эксперименттік апробация жағдайында тексеруден өткен
5.	Ғылыми жаңашылдық принципі	5.1 Ғылыми нәтижелер мен ережелер жаңа ма? 1) толығымен жаңа; 2) ішінара жаңа (25-75% жаңа); 3) жаңа емес (жаңасы 25%-дан кем).	Ғылыми нәтижелер: а) жоғары сынып жасындағы икемді дағдылардың (soft skills) қалыптасу ерекшелігі мен сензитивтілігі; б) икемді дағдыларды (soft skills) дамыту әдістері мен шарттарының зерттелетін үдерістің тиімділігіне ықпал ететін өзара байланысты педагогикалық факторлар кешені; в) құрылымдық-мазмұндық модель және оған арналған оқу-әдістемелік сүйемелдеу; г) диагностикалық құралдар жүйесі – ішінара жаңа (75%) болып табылады, себебі олар: 1) негізгі дағдыларды дамыту теориясын кеңейтеді және толықтырады;

			<p>2) мәліметтерді нақтылап, оларды жалпы орта білім беру саласына (9–11 сыныптар) бейімдейді;</p> <p>3) ұсынылған гипотезалардың бірін растайды;</p> <p>4) икемді дағдылар (soft skills) теориясы мен тәжірибесін, сондай-ақ олардың алты негізгі компонентін дамыту үдерісін жетілдіруге және жүйелеуге бағытталған</p>
		<p>5.2 Диссертацияның қорытындылары жаңа ма?</p> <p>1) толығымен жаңа;</p> <p>2) ішінара жаңа (25-75% жаңа);</p> <p>3) жаңа емес (жаңасы 25%-дан кем).</p>	<p>Диссертацияның қорытындылары (Қорытынды бөлімі) нәтижелік ғылыми-теориялық тұжырымдардың көлемі, тереңдігі, ғылыми сапасы мен интегративтілігі тұрғысынан ішінара жаңа (75%) болып табылады. Олар жоғары сынып оқушыларының икемді дағдыларын (soft skills) дамытуға қатысты пәндік-нысандық саланы жүйелейді және құрылымдайды</p>
		<p>5.3 Техникалық, технологиялық, экономикалық немесе басқару шешімдері жаңа және негізделген бе?</p> <p>1) толығымен жаңа;</p> <p>2) ішінара жаңа (25-75% жаңа);</p> <p>3) жаңа емес (жаңасы 25%-дан кем).</p>	<p>Ұсынылған модель аясындағы икемді дағдыларды (soft skills) дамытуға арналған оқу-әдістемелік сүйемелдеумен байланысты технологиялық шешімді толықтай жаңа деп есептейміз. Ол екі кезеңнен тұратын ұйымдастыру жүйесін қамтиды дамытуға бағытталған білім беру ортасын құру (оның ішінде педагог-психологтар мен мектеп мұғалімдерінің пәндік-тақырыптық даярлығы, «Soft skills шеберханасы» бағдарламасын енгізу) және икемді дағдылардың (soft skills) алты компонентінің қалыптасуын анықтауға арналған диагностикалық кешен</p>
6.	Негізгі қорытындылардың негізділігі	<p>Барлық негізгі қорытындылар ғылыми тұрғыдан қарағанда ауқымды дәлелдемелерде негізделген/негізделмеген (qualitative research (куолитатив ресеч) және өнер және гуманитарлық ғылымдар бойынша даярлық бағыттары үшін).</p>	<p>Негізгі қорытындылар жеткілікті деңгейде негізделген және маңызды болып табылады.</p> <p>Атап айтқанда: 1) 1.1-тармақта келтірілген теориялық талдау нәтижелері ізденушіге жоғары сынып жасының икемді дағдыларын (soft skills) дамытуға жоғары сезімтал кезең екендігін дәлелдейтін ауқымды фактілік деректер алуға мүмкіндік берген; 2) салыстыру, синтездеу және талдау әдістері жоғары сынып</p>

			<p>оқушыларының икемді дағдыларының (soft skills) негізгі компоненттерін айқындап, жіктеуге және олардың мектептің білім беру үдерісіндегі даму табиғатын қарастыруға мүмкіндік берген (1.2 және 1.3 тт.); 3) теория мен контекст факторын интеграциялау негізінде икемді дағдыларды (soft skills) дамытудың тәсілдері, механизмдері мен шарттары анықталған (2.1 және 2.2 тт.); 4) негізделген теория тәсілі сапалық зерттеу әдісі ретінде икемді дағдыларды (soft skills) дамытудың тұтас педагогикалық үдерісінің құрылымдық-мазмұндық моделін әзірлеуге (2.3 т.) және модельді сыртқы валидация арқылы тексеруге арналған оқу-әдістемелік сүйемелдеуді жасауға мүмкіндік берген (3.2 т.); 5) тәжірибелік-эксперименттік жұмыстың эмпирикалық деректері «жоғары сынып оқушыларының икемді дағдылары (soft skills)» ұғымын нақтылау мен гипотезаны растау үшін ауқымды фактілік материал ұсынған (2.1 және 2.3 тт.). Алынған негізгі қорытындылар ғылыми әдебиетте өз үндестігін табады және ішкі тұрғыдан қайшылықсыз сипатқа ие</p>
7.	Қорғауға шығарылған негізгі ережелер	<p>Әрбір ереже бойынша келесі сұрақтарға жеке жауап беру қажет:</p> <p>7.1 Ереже дәлелденді ме?</p> <p>1) <u>дәлелденді</u>;</p> <p>2) <u>шамамен дәлелденді</u>;</p> <p>3) шамамен дәлелденбеді;</p> <p>4) дәлелденбеді;</p> <p>5) бұл тұжырымда ереженің дәлелденгенін тексеру мүмкін емес.</p> <p>7.2 Тривиалды ма?</p> <p>1) ия;</p> <p>2) <u>жоқ</u>;</p> <p>3) бұл тұжырымда ереженің тривиалды екенін тексеру мүмкін емес.</p>	<p>Бірінші тұжырым – жоғары сынып оқушыларында икемді дағдыларды (soft skills) дамытудың олардың әлеуметтенуі, дүниетанымдық ойлауы, тұлғалық өзін-өзі айқындауы мен дамуы, жоғары сыныптардағы табысты оқуы және кәсіби қалыптасуы тұрғысынан ерекше маңыздылығы туралы – дәлелденген, тривиалды емес, жаңа және кең қолдану деңгейіне ие. Бұл қағида теориялық талдау негізінде қалыптастырылған (1.2 және 1.3 тт.) және икемді дағдыларды (soft skills) динамикалық, көпөлшемді және жеке тұлғалық тұрғыдан детерминацияланған феномен ретінде қарастырады.</p>

7.3 Жаңа ма?

- 1) ия;
- 2) жоқ;
- 3) бұл тұжырымда ереженің жаңашылдығын тексеру мүмкін емес.

7.4 Қолдану деңгейі:

- 1) тар;
- 2) орташа;
- 3) кең
- 4) бұл тұжырымда ереженің қолдану деңгейін тексеру мүмкін емес.

7.5 Мақалада дәлелденген бе?

- 1) ия;
- 2) жоқ
- 3) бұл тұжырымда мақаладағы ереженің дәлелденгенін тексеру мүмкін емес.

Екінші тұжырым – икемді дағдылар (soft skills) компоненттерін дамыту үдерістерін интеграциялаудың тиімділігі, оның академиялық жетістіктер мен кәсіби дағдылардың қалыптасуына педагогикалық ықпалы туралы – дәлелденген, тривиалды емес, жаңа және кең қолдану деңгейіне ие. Бұл қағида қазақстандық және әлемдік тәжірибе теориясын талдау негізінде қалыптастырылған (1.3 т.) және жоғары сынып оқушыларындағы икемді дағдылардың (soft skills) дамуын айқындайтын негізгі компоненттерді бөліп көрсетуге мүмкіндік берген.

Үшінші тұжырым – икемді дағдыларды (soft skills) дамытудың психологиялық-педагогикалық тәсілдері, шарттары мен механизмдері туралы – дәлелденген, тривиалды емес, жаңа және кең қолдану деңгейіне ие (2-бөлім). Бұл қағида зерттеліп отырған феноменді дамыту әдістемелері мен шарттарына жүргізілген сыни талдау, сондай-ақ зерттелетін дамудың тәсілдері мен құралдарын (өзін-өзі оқыту, ментворкинг, геймификация, микротоптардағы жұмыс, модульдік тренингтер және т.б.) модельдеу және жобалау негізінде қалыптастырылған.

Төртінші тұжырым – икемді дағдыларды (soft skills) дамытудың құрылымдық-мазмұндық моделі тұтас педагогикалық жүйе ретінде және оны педагогтерге, білім алушылар мен ата-аналарға арналған әзірленген оқу-әдістемелік сүйемелдеу арқылы апробациялау нәтижелері туралы – дәлелденген, тривиалды емес, жаңа және кең қолдану деңгейіне ие. Аталған қағида пайдаланылған дереккөздер базасының ауқымдылығына негізделген, ішкі құрылымы жүйеленген және икемді дағдыларды (soft skills) дамыту

			<p>үдерістерін жан-жақты қамтуымен сипатталады.</p> <p>Барлық тұжырымдамалық қағидалар мақалаларда тұжырымдамалық-әдіснамалық деңгейде дәлелденіп, зерттеу әдістері арқылы негізделген.</p> <p>Бесінші тұжырым – ұсынылған модель мен әдістеменің тиімділігінің расталуы туралы – негізінен дәлелденген, тривиалды емес, жаңа және кең қолдану деңгейіне ие.</p> <p>Бұл сапалық және сандық зерттеу әдістерінің жүзеге асырылуымен, сондай-ақ тәжірибелік-эксперименттік жұмысқа қатысушылар іріктемесі мен қалыптастыру кезеңінің көлемін қоспағанда, айқындаушы факторлардың толық қамтылуы және ескерілуімен негізделеді</p>
8.	Дәйектілік қағидаты. Дереккөздер мен ұсынылған ақпараттың дәйектілігі	<p>8.1 Әдіснаманы таңдау – негізделген немесе әдіснама нақты жазылған:</p> <p>1) ия;</p> <p>2) жоқ.</p>	<p>Ғылыми және аналитикалық әдіснама жеткілікті деңгейде жан-жақты сипатталған және икемді дағдыларды (soft skills) дамыту теориясы мен тәжірибесін гуманистік және дамытушы парадигма, құзыреттілік, тұлғалық-іс-әрекеттік, жүйелік және метапәндік тәсілдер тұрғысынан қарастырады.</p> <p>Әдіснаманы таңдау өзектілік, жаңашылдық, негізділік және валидтілік параметрлеріне сәйкес келеді</p>
		<p>8.2 Диссертация жұмысының нәтижелері компьютерлік технологияларды қолдану арқылы ғылыми зерттеулердің қазіргі заманғы әдістері мен деректерді өңдеу және интерпретациялау әдістемелерін пайдалана отырып алынған:</p> <p>1) ия;</p> <p>2) жоқ.</p>	<p>Нәтижелер сапалық және сандық зерттеу әдістерін қолдану арқылы алынған: <i>теориялық әдістер</i> (талдау, синтез, жалпылау, ғылыми дереккөздерді жіктеу мен жүйелеу, оларды зерттеліп отырған мәселе тұрғысынан интерпретациялау), <i>эмпирикалық әдістер</i> (модельдеу, сұхбат алу, бақылау, тәжірибелік-эксперименттік жұмыс, диагностикалық әдістер), сондай-ақ <i>математикалық статистика мен деректерді өңдеудің SPSS</i> (Statistical Package for the Social Sciences) бағдарламалық пакетінің 26.0 нұсқасын пайдалану арқылы жүзеге асырылған.</p>

	Қолданылған әдістер кешені зерттеудің теориялық функцияларының релевантты жүзеге асырылуын, сондай-ақ мектептің білім беру үдерісі жағдайында зерттеу пәнін ашу мен түсіндіруді қамтамасыз етеді
8.3 Теориялық қорытындылар, модельдер, анықталған өзара байланыстар және заңдылықтар эксперименттік зерттеулермен дәлелденген және расталған (педагогикалық ғылымдар бойынша даярлау бағыттары үшін нәтижелер педагогикалық эксперимент негізінде дәлелденеді): 1) <u>ия</u> ; 2) жоқ.	Нәтижелер 2023–2025 жылдары Павлодар қаласындағы Мұзафар Әлімбаев атындағы жалпы орта білім беретін мектепте және №25 жалпы орта білім беретін мектепте жүргізілген тәжірибелік-эксперименттік жұмыс арқылы расталған (3-бөлім). Іріктеуге 10-сыныптың 96 білім алушысы қатысқан (бақылау және эксперименттік топтардың әрқайсысында 48 білім алушыдан). Тәжірибелік-эксперименттік жұмысты ұйымдастыру жалпы алғанда ғылыми-педагогикалық зерттеу әдіснамасының талаптарына сәйкес келеді
8.4 Маңызды мәлімдемелер нақты және сенімді ғылыми әдебиеттерге сілтемелермен <u>расталған</u> / ішінара расталған / расталмаған.	Тұжырымдамалық пайымдаулар зерттеу контексі мен оның тұжырымдамалық шеңберіне сәйкес келетін, зерттелетін пәндік-нысандық саладағы нақты жағдайды релевантты түрде бейнелейтін өзекті әрі сенімді ғылыми әдебиеттерге жасалған сілтемелер арқылы расталған. Әдебиеттерге шолу дереккөздік ауқымдылық қағидатына сәйкес келеді, пәндік-нысаналық сала бойынша білімдер жиынтығын қамтиды және ізденушінің аналитикалық қабілеттерін сипаттайды
8.5 Пайдаланылған әдебиеттер тізімі әдеби шолуға <u>жеткілікті</u> /жеткіліксіз.	Теориялық іріктеу аясында ізденуші ағылшын тіліндегі, қазақстандық және ресейлік 186 бастапқы және екінші деңгейлі дереккөзді пайдаланған. Өзіндік дәйексөз келтіру жағдайлары байқалады – [32], [118], [120], [125]. Өзекті дереккөздер қатарында теориялық және эмпирикалық зерттеулер, әдіснамалық сипаттағы

			теориялық еңбектер, баяндамалар мен мақалалар, соның ішінде диссертация тақырыбы бойынша ықпалды әрі жиі дәйексөз келтірілетін, мазмұны жағынан релевантты жұмыстар қамтылған. Пайдаланылған дереккөздер тақырыпқа қажетті көлемде сәйкес келеді, іріктеменің референттілігі мен ішкі әртүрлілігін қамтамасыз етеді
9	Практикалық құндылық қағидаты	9.1 Диссертацияның теориялық маңызы: 1) бар ; 2) жоқ.	Диссертацияның теориялық маңызы релевантты болжамдық білімнің алынуымен айқындалады, атап айтқанда: жоғары сынып оқушыларының икемді дағдыларын (soft skills) дамыту, икемді дағдылар компоненттері, оларды білім беру үдерісінде дамытудың тәсілдері, механизмдері мен шарттары.
		9.2 Диссертацияның практикалық маңызы бар және алынған нәтижелерді практикада қолдану мүмкіндігі жоғары: 1) ия ; 2) жоқ.	Практикалық маңызы жоғары сынып оқушыларында икемді дағдыларды (soft skills) дамытуға арналған білім беру үдерісін ұйымдастыру мен оқу-әдістемелік сүйемелдеудің верификацияланған әрі релевантты тәсілін әзірлеу және оны эксперименттік апробациядан өткізумен айқындалады. Аталған нәтиже құрылымдық-мазмұндық модельді әзірлеу негізінде алынған (2.3 т.), бұл өз кезегінде әрі зерттеу әдісі, әрі жоспарланған нәтиже ретінде көрініс табады. Мұндай модельдеу нәтижені кейіннен білім беру саясатын әзірлеу және педагогикалық тәжірибені өзгерту мақсатында ауқымдаудың жоғары ықтималдығына ықпал етеді.
		9.3 Практикалық ұсыныстар жаңа ма? 1) толығымен жаңа; 2) ішінара жаңа (25-75% жаңа); 3) жаңа емес (жаңасы 25%-дан кем).	Практикаға ұсынылған оқу-әдістемелік сүйемелдеу: «Soft skills шеберханасы» тренингтік бағдарламасы (авторлық куәлікпен расталған), «Жоғары сынып оқушыларының икемді дағдыларын дамыту» оқу-әдістемелік құралы, пән мұғалімдеріне, педагог-психологтарға және ата-аналарға арналған дамыту бағдарламалары

			<p>мен әдістемелік нұсқаулықтар (авторлық куәліктермен расталған), сондай-ақ Soft skills Guide қосымшасы – ішінара жаңа (75%) деп есептейміз.</p> <p>Бұл диссертацияда дамытушы білім беру үдерісінің барлық ресурстарының толық қамтылмауымен байланысты (мысалы, «Soft skills шеберханасы») бағдарламасының икемді дағдыларды (soft skills) дамытуға бағытталған пән мұғалімдерінің мектеп курстарымен интеграциясының жеткілікті деңгейде ашылмауы).</p>
10.	Жазу және ресімдеу сапасы	<p>Академиялық жазу сапасы:</p> <ol style="list-style-type: none"> 1) жоғары; 2) орташа; 3) орташадан төмен; 4) төмен. 	<p>Академиялық жазу ғылыми тілдің жоғары деңгейімен ерекшеленеді, атап айтқанда: ойды нақты әрі екіұшты емес жеткізуімен, қатаң логикалық бірізділігімен, кәсіби лексика мен күрделі мәтіндік құрылымдарды орынды қолдануымен сипатталады.</p> <p>Аталған ерекшеліктер диссертация материалдарының мазмұнды әрі жинақы түрде ұсынылуын қамтамасыз етеді.</p> <p>Зерттеудің әрбір үш бөлімі бойынша берілген қорытындылардағы ғылыми тұжырымдар нәтижелік сипатқа ие.</p> <p>Академиялық тілдің жоғары сапасы тұтастай алғанда диссертациялық зерттеуді айқын, объективті және аналитикалық еңбек ретінде сипаттауға мүмкіндік береді</p>
11.	Диссертацияға ескертулер	<ol style="list-style-type: none"> 1. Жоғары сынып оқушыларының икемді дағдыларын (soft skills) әлеуметтік, ұйымдастырушылық және тұлғалық дағдылар ретінде жіктеу жеткілікті деңгейде релевантты емес деп есептейміз, себебі зерттеліп отырған феномен интегративті табиғатқа ие (1.3 т., 5-сурет). 2. Диссертация мәтінінде «қалыптастыру» және «дамыту» ұғымдарының кезектесіп қолданылуы байқалады, алайда бұл икемді дағдыларды (soft skills) дамытудың психологиялық-педагогикалық шарттары, тәсілдері мен механизмдері тұрғысынан негізделмеген. Диссертация тақырыбына сәйкес зерттеу нысаны ретінде дәл «<i>дамыту</i>» үдерісі қарастырылуы тиіс. 3. Тәжірибелік-эксперименттік жұмысқа қатысушылар екі 10-сынып оқушыларымен ғана шектелген (эксперименттік және бақылау топтарында 48 білім алушыдан), бұл эмпирикалық 	

		<p>іріктеменің тереңдігінің жеткіліксіздігін көрсетеді. Сонымен қатар 9–11 сынып оқушыларының алты негізгі икемді дағдыларын (soft skills) дамыту жұмысын мектеп педагог-психологтарына жүргізу ұсынылған. Алайда тек 10-сынып оқушыларының диагностикалық нәтижелері ғана ұсынылған (3.1 және 3.3 тт.), ал «жоғары сыныптар» ұғымына кіретін өзге сыныптар бойынша ұқсас нәтижелер берілмеген.</p> <p>4. Құжаттық растау ретінде ұсынылған авторлық куәліктерде: №65669 («Soft skills шеберханасы» бағдарламасы), №66469 (педагог-психологтарға арналған әдістемелік нұсқаулық), №66504 (пән мұғалімдеріне арналған әдістемелік нұсқаулық), сондай-ақ «Жоғары сынып оқушыларының икемді дағдыларын дамыту» оқу-әдістемелік құралында ғылыми жетекшілердің тең автор ретінде көрсетілгені байқалады. Диссертация мәтінде ізденушінің жеке үлесінің көлеміне қатысты түсіндірме берілмеген</p>
12.	<p>Докторант мақалаларының зерттеу тақырыбы бойынша ғылыми деңгейі (диссертация мақалалар сериясы нысанында қорғалған жағдайда ресми рецензенттер докторанттың зерттеу тақырыбы бойынша әр мақаласының ғылыми деңгейін зерделейді)</p>	<p>Тұжырымдамалық қағидалар мен ғылыми нәтижелер келесі жарияланымдарда көрініс тапқан:</p> <ul style="list-style-type: none"> – ағылшын тіліндегі рейтингтік басылымдарда жарияланған 2 мақалада: - Impact of utilizing the project method in the school educational environment on the development of soft skills in high school students // European Journal of Contemporary Education. – 2024. – Vol. 13. – P. 162–171. https://doi.org/10.13187/eiced.2024.1.162 (Arslanbek Mukhametkairov, Berik Matayev, Assyl Matayeva, Nataliia Fominykh) – WoS, Q-3; - Fostering emotional intelligence and self-regulation in gifted high school students: experimental evidence from a soft skills development program // Frontiers in Education, Section Psychology in Education. – 2025. – Vol. 10. https://doi.org/10.3389/feduc.2025.1733922 (Arslanbek Mukhametkairov – бес автордан тұратын авторлық ұжымдағы бірінші автор) – Q-2. – Комитет ұсынған басылымдардағы 9 мақалада: 1) Торайғыров университетінің хабаршысы. Педагогикалық сериясы. – 2022. – №3. https://doi.org/10.48081/AOLV1530 (3-автор); 2) Абай атындағы ҚазҰПУ Хабаршысы. Педагогика ғылымдары сериясы. – 2022. – №3. https://doi.org/10.51889/8916.2022.73.41.001 (1-автор); 3) Bulletin of the Karaganda University. Pedagogical Series. – 2023. – №1. https://doi.org/10.31489/2023Ped1/108-116 (1-автор); 4) Қазақстанның жоғары мектебі. – 2024. – №2. https://doi.org/10.59787/2413-5488-2024-46-2-68-76 (2-автор); 5) Абай атындағы ҚазҰПУ Хабаршысы. Психология сериясы. – 2024. – №2. https://doi.org/10.51889/2959-5967.2024.79.2.009 (1-автор); 6) Абай атындағы ҚазҰПУ Хабаршысы. Психология сериясы. – 2024. – №3. https://doi.org/10.51889/2959-5967.2024.80.3.01 (2-автор); 7) Торайғыров университетінің хабаршысы. Педагогикалық

		<p>сериясы. – 2024. – №4. https://doi.org/10.48081/NEFT3926 (2-автор);</p> <p>8) Х. Досмұхамедов атындағы Атырау университетінің хабаршысы. – 2024. – №4. https://doi.org/10.47649/vau.24.v75.i4.15 (2-автор);</p> <p>9) ҚР ҰҒА Хабаршысы. – 2025. – №2. https://doi.org/10.32014/2025.2518-1467.923 (1-автор).</p> <p>– мерзімді басылымдар мен халықаралық ғылыми-практикалық конференциялар жинақтарындағы 4 мақалада:</p> <p>1) Қазақстан педагогикалық хабаршысы, 2023, №4; 2024, №3;</p> <p>2) Петрозаводск (РФ) қаласында жарияланған 2 мақала.</p> <p>Барлық мақалалар диссертация тақырыбына сәйкес келеді, теориялық-практикалық сипатқа ие, зерттеу логикасының бірізділігімен және тұжырымдамалық қағидалардың негізділігімен ерекшеленеді.</p> <p>Деректерді қайталау немесе зерттеу этикасы қағидаттарын бұзу фактілері анықталмаған</p>
13.	Ресми рецензенттің шешімі (осы Ережені 4.10-тармағына сәйкес)	<p>Мухаметкаиров Арсланбек Ерболатовичтің «8D01101 – Педагогика және психология» білім беру бағдарламасы бойынша философия докторы (PhD) дәрежесін алу үшін ұсынылған «Жоғары сынып оқушыларының икемді дағдыларын (soft skills) дамытудың психологиялық-педагогикалық шарттары» тақырыбындағы диссертациялық зерттеуі тұтастығымен, логикалық құрылымының релеванттылығымен, проблемалық және дереккөздік ауқымдылығымен, мазмұндық тереңдігімен, ғылыми құндылығымен және практикалық маңыздылығымен ерекшеленеді.</p> <p>Орындалған зерттеу өзекті, дербес және аяқталған ғылыми еңбек болып табылады, сондай-ақ «8D01101 – Педагогика және психология» білім беру бағдарламасы бойынша философия докторы (PhD) дәрежесін алу үшін қойылатын диссертациялық талаптарға сәйкес келеді.</p> <p>Осыған байланысты Мухаметкаиров Арсланбек Ерболатовичке «8D01101 – Педагогика және психология» білім беру бағдарламасы бойынша философия докторы (PhD) дәрежесін беруге лайық деп санаймын</p>

Ресми рецензент:

педагогика ғылымдарының докторы, профессор,

«М. Қозыбаев атындағы СҚУ» КеАҚ

«Педагогика және психология» кафедрасының профессоры

E-mail: M_alma60@mail.ru

А. Мурзалинова

2026 жылғы «04» маусым

А. Мурзалинова қолы *расмий*

HR-қызметі

